

De echte derde weg

Dirk Holemans

Het wordt nu al een tijdje ook erkend door organisaties als het Internationaal Muntfonds: blinde besparingen doen een land meer kwaad dan goed. In landen als Griekenland blijkt het een recept voor recessie, werkloosheid en uitverkoop van publieke goederen. Het zorgt voor onzekerheid en een anti-EU-houding, wat op haar beurt een voedingsbodem is voor populisten en extreem rechts. Met dit inzicht wordt nu erkend dat de recepten van de neoliberale economische school, zoals door rechtse denktanks volop uitgedragen, gedoemd zijn om te mislukken. De combinatie van een overmatig geloof in de marktwerking met blinde besparingen vormt een doodlopend spoor.

Zo kwam in het maatschappelijk debat opnieuw ruimte voor een tweede economische school: de neokeynesianen. Ze pleiten, in navolging van Keynes, voor een anticyclisch overheidsbeleid van de overheid. Als de economie goed gaat, moet ze sparen voor barre tijden. In tijden van crisis kan ze dan de geldbuidel bovenhalen en pogen met grote overheidsinvesteringen de economie aan te zwengelen. Pleitbezorgers van Keynes zijn economen als Paul De Grauwe of Paul Krugman.

Beide scholen hebben in feite hetzelfde doel: de economische motor terug aanzwengelen, de consumptie terug op het niveau van voor de crisis brengen. Daarmee gaan ze ervan uit dat de toekomst een verderzetting van het verleden kan zijn. En negeren ze compleet de ecologische dimensie. Het is alsof de meeste economen denken dat de klimaatopwarming zich op een andere planeet afspeelt. Terwijl het meest recente IPCC-rapport overduidelijk is: zonder een radicale koerswijziging stevenen we af op een opwarming van meer dan twee graden. En dat is een ramp op alle gebieden, op de eerste plaats op menselijk vlak, maar evenzeer op economisch gebied.

De ecologische realiteit maakt een neokeynesiaans beleid onmogelijk. Het poogt het economisch model van de 20ste eeuw nieuw leven in te blazen, terwijl dit niet verzoenbaar is met de 90 procent reductie aan broeikasgassen die nodig is om de aarde leefbaar te houden. Komt daar nog bovenop dat de overheid hiervoor massief moet lenen. En los van de huidige staatsschuld is *deficit spending* geen optie in onze ecologisch begrensde wereld. Want op elke euro geleend geld wordt interest aangerekend, wat enkel terugbetaald kan worden door extra economische groei. En elke groei binnen het huidige systeem gaat gepaard met een stijging van het gebruik van energie en grondstoffen, en zo met meer uitstoot van broeikasgassen. We kunnen hier nog de vraag aan toevoegen,

terugblikkend op de vorige twintig jaar: is groei wel groei, als ze steunt op schulden en zeepbellen?

Wat we nodig hebben is een echte Derde Weg. Niet de poging uit de jaren '90 om de sociale welvaartsstaat te moderniseren met marktmechanismen. Dit heeft enkel geresulteerd in een doodlopende tussenweg, namelijk een radicale vermarkting en toename van de ecologische problemen. De echte Derde Weg is die van de ecologische economie en die verkent een heel andere richting. Hierbij spelen markt en staat hun rol, zonder de civiele maatschappij in de hoek te drummen. En over het uitgangspunt dat we op een eindige aarde leven valt niet te onderhandelen. Daarmee is niet gezegd dat de milieuproblemen gelijk verdeeld zouden zijn, integendeel. Juist de armste groepen in de wereld worden het hardst geconfronteerd met de gevolgen van de klimaatwijziging en dat is fundamenteel onrechtvaardig.

In plaats van door Keynes kunnen we ons laten inspireren door Tim Jackson. Hij schrijft dat als we echt werk maken van de 90 procent reductie, we evolueren naar een economie die we nog niet kennen. Maar dit betekent niet dat we niet weten hoe werk te maken van de transitie naar deze koolstofarme, energiezuinige en sociaal rechtvaardige economie. Het pad ernaar toe kunnen we schetsen. Evolueren naar deze ecologische economie betekent op zijn minst vier cruciale verhoudingen in onze samenleving te herijken.

investeren versus consumeren

Als consumptiemaatschappij souperen we onze toekomst voortdurend op: een groot deel van het gezinsbudget, van het nationale bnp, bestaat uit consumptie. En we stellen te weinig de fundamentele vraag: wat betekent investeren? Het antwoord is eenvoudig, namelijk de relatie bepalen met onze toekomst: welke samenleving willen we aan onze kinderen overlaten?

Willen we een leefbare samenleving met een duurzame economie overlaten, dan moeten we vandaag beginnen met te bouwen aan de infrastructuur van morgen. Dat betekent een slim netwerk dat zorgt voor 100 procent hernieuwbare energie, een duurzaam openbaarvervoersysteem dat de auto overbodig maakt, een voedselsysteem dat niet langer zeeën leegroeft en regenwouden kapt voor veevoertel.

Als de 85 procent in onze samenleving die het zich kan permitteren, eens 10 procent minder zou consumeren en dat geld zou investeren, onder de vorm van coöperatieven, in de infrastructuur van de toekomst? De economie zou niet stilvallen, integendeel. Zo toont Duitsland dat hernieuwbare energie heel wat jobs kan opleveren. En zouden we minder gelukkig zijn met een citytrip of flatscreen minder? Wat cruciaal is, is het openen van onze geest voor een nieuwe kijk op de wereld. Dan openen zich onvermoede mogelijkheden. Stel je voor dat in een stad bouwprojecten niet meer verplicht geld moeten steken in ondergrondse parkeerplaatsen, maar we al dat geld investeren in het meest performante openbaarvervoersnetwerk van de wereld. Zou zo'n stad niet juist meer investeerders en creatieve geesten aantrekken?

tijd versus koopkracht

Het basiscredo in onze samenleving is 'hard studeren, carrière maken en veel geld verdienen'. Want 'jij bent het waard', zo fluistert de reclame ons in het oor. Ondertussen

is er van dat genieten niet veel meer aan in onze 24uurs-economie. En zien we geen oplossing voor de stijgende kostprijs van zorg in een samenleving met meer kinderen en ouderen. Maar dat is enkel omdat we denken in termen van een vermarkte samenleving.

De uitdaging ziet er anders uit mochten we, zoals Femma nog recent bepleitte, gemiddeld een dag minder in de week werken en zo tijd vrij krijgen om zorgzaam om te gaan met onze naasten en onze omgeving. In dit kader is het ook niet verwonderlijk dat het voorstel van een basiskinkomen terug de kop opsteekt, zoals nu het geval is in Zwitserland. Want dat maakt elke burger terug vrij van de huidige economische ratrace.

gebruiken versus bezitten

We hebben vandaag veel geld nodig omdat ons wijsgemaakt is dat we veel spullen zelf moeten bezitten. Hoeveel keer in het jaar gebruik je die boor in je kelder? Door ruimte te creëren voor een ruil- en deeleconomie, beschikken we over hetzelfde gebruiksnuut en kan de consumptieberg verminderen. Het succes van autodelen bewijst dat het kan: mobiel zijn en toch besparen op je mobiliteitsbudget. Zodat je dus bijvoorbeeld die dag in de week minder kunt gaan werken. En als bedrijven apparaten leasen in plaats van te verkopen, blijven ze eigenaar van alle grondstoffen, wat uitzicht geeft op een kringlooeconomie.

civiel versus privaat

De voorbije kwarteeuw was die van de vermarkting, waarbij door het terugtreden van de overheid grote bedrijven vrij spel kregen en de burger de dupe was. Zo leidde de versnelde vrijmaking van de energiemarkt niet tot lagere prijzen en meer duurzame energie. Het is duidelijk dat de overheid terug een sterkere rol moet spelen. Maar het zou een fatale fout zijn hierbij burgerinitiatieven in de weg te staan. Want we zitten in een nieuw tijdperk van burgerinitiatieven. Een nieuwe civiele maatschappij richt zich terug op economische activiteiten. Denk aan het initiatief van de bank NewB, de energie-coöperatieven die overal uit de grond schieten, de *Community Land Trusts* op gebied van wonen. Als deze gemeenschappen ook nog rentevrije complementaire munten creëren, ontstaat er zicht op een belangrijk nieuw economisch domein met toekomst.

Ecologische economie gaat niet om enkele leuke voorstellen of het bijschaven van het huidige systeem. Het gaat om het radicaal achter ons laten van een fossiele brandstofgestoekte groei-economie. Het gaat om een ander paradigma met andere instrumenten, een andere fiscaliteit en vooral terug het verbinden van economie met de ontplooiingskansen van iedereen op een eindige aarde. Enkel zo kunnen we ervoor zorgen dat de volgende mondiale klimaatop niet het zoveelste fiasco wordt dat onze toekomst hypothekeert.